

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio). Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Santala, K. & Sipola, R. 2021. Vihreän talouden arktiset kestävät yhteisöt. Lumen – Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti (1).

URL: <http://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=6da0fe7d-6e14-46ad-a321-9e0d45b76757>

Vihreän talouden arktiset kestävät yhteisöt

Kalle Santala, metsätalousinsinööri (YAMK), tuntiopettaja, projektisuunnittelija, Tulevaisuuden biotalous, Lapin ammattikorkeakoulu

Reeta Sipola, agrologi (YAMK), projektipäällikkö, Tulevaisuuden biotalous, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: vihreä talous, arktinen alue, yhteisöt

Lapin AMKin toiminta-ajatus on: Arktisuudesta elinvoimaa. Amkin strategian mukaan arktisuuteen kuuluvat pohjoinen sijainti, harva asutus ja pohjoiset ilmasto-olosuhteet. Arktisuuteen kuuluvat tekijät muodostavat yhdessä rikkaiden luonnonvarojen, puhtaan luonnon ja alueelle leimallisen kulttuurin kanssa toimintaympäristön, joka yksin ja yhdessä Suomen naapurivaltioiden kanssa tehtävän yhteistyön kautta turvaa kestävä menestyksen pohjoisilla alueilla. Vuoden 2019 ensimmäisen Lumen-lehden teemana oli 'Aito arktinen'. Lehden teemapäätoimittaja, yliopettaja Merja Koikkalainen, pohti [pääkirjoituksessaan](#) mitä arktisuuteen kuuluu. Koikkalainen yhdisti teeman käsitteet eli arktisuuden ja aitouden pohjoisen muuttuvissa olosuhteissa asuviin ihmisiin, heidän sopeutumiskykyensä ja joustavuutensa.

Vihreällä taloudella tarkoitetaan taloudellista toimintaa, jonka toteuttamisessa huomioidaan ympäristönäkökulmat. Vihreä talous on energia- ja materiaalitehokas taloudellinen järjestelmä, joka ylläpitää (taloudellista ja sosiaalista) hyvinvointia ja ehkäisee biodiversiteetille ja ekosysteemeille aiheutuvia tuhoja. Vihreän talouden mukainen toiminta voidaan nähdä sekä kestävä, ympäristön huomioivana vihreänä liiketoimintana, että fossiilisten resurssien korvaamisena uusiutuvilla luonnonvaroilla. Pohjoisten alueiden monipuoliset luonnonvarat luovat erinomaiset edellytykset vihreän talouden toimintamallien kehittämiseksi ja toteuttamiselle.

Kestävä yhteisö muodostuu toimijoista ja yksilöistä, jotka yhdessä luovat hyvän elämän edellytykset asumisen, toimeentulon ja viihtyvyyden osa-alueille yhteinen etu huomioiden.

Yhteisöt koostuvat yrityksistä, julkinen sektorin toimijoista, koulutus- ja tutkimusinstituuteista sekä kolmannen sektorin toimijoista ja kansalaisista. Kestävä yhteisö rakentuu hyvän yhteiskunnan arvojen mukaisesti vapauden, demokratian, yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja yhteisvastuullisuuden periaatteiden mukaan, tarjoten jäsenilleen mahdollisimman hyvät fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset olosuhteet ja mahdollisuuden vaikuttaa elämäänsä.

Arktisten alueiden yhteisöille leimallista ovat harva asutus, pitkät välimatkat sekä kylmät ja karut luonnonolosuhteet. Arktisten alueiden yhteisöt ovat vuosisatojen aikana sopeutuneet vallitseviin olosuhteisiin ja osaavat tehokkaasti hyödyntää vuodenaikakierron luomat mahdollisuudet. Lyhyestä kasvukaudesta huolimatta arktisten alueiden yhteisöillä on käytössään huomattavia uusiutuvia luonnonvaroja, joiden kestävä käyttö on edellytys yhteisöjen menestymiselle jatkossa. Pohjoisen kylien yhteisöllisyyteen kuuluu vahva perinne naapuriavusta, talkoohengestä ja toisista huolehtimisesta. Naapuruston tukiverkostot auttavat silloinkin, kun yhteiskunnan apu ei paikalle ehdi tai ulotu.

Hyvistä käytänteistä hyväksi teoiksi

GRUDE – Green Rural Economy -hankkeessa vihreä talous yhdistyy kestäviin yhteisöihin arktisella alueella Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisosissa. Vihreän talouden toimintamallit luovat edellytyksiä yhteisöjen säilymiselle; hyvinvoinnin eri osa-alueet parantuvat samalla, kun ympäristökuormitus pienenee. GRUDE-hankkeessa yhteisöjä tuetaan tiedonvälityksen keinoin ottamaan käyttöön kestävän kehityksen mukaisia ratkaisuja liikkumiseen, energiantuotantoon, ruoantuotantoon, jätehuoltoon ja matkailuun. Tavoitteiden saavuttamiseksi lisätään tietoa vihreän talouden toimintamallien mahdollisuuksista ja vaikutuksista kansallisesti ja yli rajojen, kehitetään vihreää asennetta ja rohkaistaan kuntia ja yrityksiä kokeilemaan uusia toimintamalleja.

Vihreän talouden toteutuminen edellyttää systeemistä muutosta yhteiskunnassa. Tällaisen laajan ja pysyvän muutoksen aikaansaaminen onnistuu, kun koko yhteiskunnan ajattelu- ja toimintatavat muuttuvat sekä yksilö- että yhteisötasolla. Julkishallinnon käyttämällä ohjauskeinoilla, kuten lainsäädännöllä, erilaisilla tukimuodoilla ja verotuksella on omat vaikutuksensa muutokseen. Hallinnon lisäksi tärkeässä asemassa vihreän talouden toteutumisessa ovat yritykset, paikallisyhteisöt ja yksilöt omien valintojensa ja sitoutumisensa

kautta. Vihreä talous ei ole jotain sellaista, jota voidaan edellyttää vain yhteiskunnan muilta osapuolilta.

Toimivia malleja, eli [hyviä käytänteitä](#) vihreän talouden toteuttamiseen on olemassa paljon. Grude-hankkeen tekemä tiedonvälitys käytänteistä on tärkeää, jotta ratkaisut ovat potentiaalisten hyödyntäjien saavutettavissa. Ratkaisevaa toimintamalleista saatavan hyödyn kannalta on kuitenkin niiden konkreettinen käyttöönotto ja halu sitoutua niiden kehittämiseen. Monet jo käytössä olevat vihreän talouden toimintamallit ovat todellisuudessa jo kokonaistaloudellisesti edullisempia kuin vanhat toimintatavat. Vanhat ja syvään juurtuneet asenteet ovat usein muutoksen esteenä.

Gruden esimerkkejä vihreän talouden kestävästä yhteisöstä

GRUDE-hankkeen tiedonvälityksen tueksi piirretty 'kestävän vihreän talouden yhteisön' ”unelmakuva” avaa visuaalisesti, miten vihreä talous voi paikallisyhteisöissä konkretisoitua. Unelmakuva ei ole kuva mistään nykyisin olemassa olevasta yhteisöstä, mutta se antaa käytettävissä oleviin luonnonvaroihin pohjautuvia esimerkkimalleja. Ratkaisujen toteutumiseen vaikuttavat luonnonvarojen lisäksi esimerkiksi käytettävissä oleva osaaminen ja päätöksentekijöiden halu siirtyä vihreään talouteen. Kuvan yhteyteen on avattu muutamia kuvasta löytyviä vihreän talouden toimintamalleja esimerkinomaisesti.

Kuva 1. Vihreän talouden yhteisössä alkutuotanto, jalostus ja kulutus yhdistyvät vahvaksi paikallistaloudeksi. Kuva: Loru Reinikka / GRUDE -hanke

Esimerkki 1.

Yhteisö tuottaa osajia paikallisten metsävarojen hyödyntämiseksi energiantuotannossa. Biopolttoaine hyödynnetään paikallisella keskitetyllä voimalaitoksella, joka tuottaa lämpöä ja mahdollisesti sähköä yhteisön tarpeisiin. Vaihtoehtoisesti raaka-aine voidaan käyttää pienvoimaloissa, jotka tarjoavat hajautetun energiantuotannon ratkaisuja isommille kiinteistöille. Voimalaitosten tuhkasivuvirta hyödynnetään metsien lannoitteena. Tuotot ja verotulot jäävät paikallistalouteen. Samalla energiaomavaraisuus ja huoltovarmuus paranevat, fossiilisten polttoaineiden käyttö vähenee sekä varsinaisen energianlähteen osalta että logistiikan päästöjen osalta.

Esimerkki 2.

Paikallinen maanviljelijä tuottaa lähiruokaa myytäväksi marketissa ja hyödynnettäväksi julkisissa ateriapalveluissa. Riippuen maatilasta se voi vastaanottaa yhteisön tuottaman biojätteen ja hyödyntää sen biokaasuntuotannossa. Maanviljelijä työllistää samalla muita paikallisia, tulot ja verot jäävät paikallistalouteen. Logistiikasta aiheutuvat päästöt pienentyvät ja omavaraisuus paranee.

Esimerkki 3.

Paikallinen ammattikalastaja kalastaa keskuskeittiöiden tarpeisiin ja marketissa myytäväksi paikallista järvikalaa. Kalastaja voi itsensä lisäksi työllistää muita yhteisön jäseniä, jolloin työllisyys ja yhteisön verokertymä paranevat. Kalastus voi lisäksi esimerkiksi kohentaa vesistön tilaa ja luoda puitteita vesistömatkailulle. Omavaraisuus ruuantuotannossa paranee ja logistiikasta aiheutuvat päästöt vähenevät.

Esimerkki 4.

Yhteisön rakenteet sijoitetaan siten, että liikkuminen on mahdollista ilman yksityisautoilua. Samalla keskitettyjen lämmitysenergiatuotantoratkaisujen kannattavuus kohenee, jätehuolto tehostuu ja ihmisten kohtaamismahdollisuudet paranevat. Liikenteestä aiheutuvat päästöt vähenevät ja yhteisöllisyys lisääntyy. Matkailu voi hyötyä vähähiilisyyden tuomasta imagosta.

Osaamisella ja motivaatiolla kohti aktiivista osallistumista

Arktisen alueen rikkaan luonnon vastuullinen hyödyntäminen edellyttää osaamista. Hyvin koulutettu, toimintaympäristöönsä tottunut väestö ymmärtää toiminnassaan ottaa huomioon

kestävyyden eri ulottuvuudet. Osaavat ihmiset haluavat ja myös löytävät elinkeinomahdollisuuksia kotiseudultaan yhteisöjen pienuudesta huolimatta. Osaamisesta arktisilla alueilla vastaa pohjoismainen koulutusjärjestelmä, joka tarjoaa tasa-arvoiset lähtökohdat synnyinseudusta riippumatta. Korkeatasoinen peruskoulutus avaa tiet toisen asteen jatko-opintoihin ja sitä myötä korkeakoulutukseen. Korkeakoulutusverkosto ulottuu Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisimpiin osiin saakka ja tuottaa laadukasta osaamista luonnonvarojen kestäväen käytön toteuttamiseksi.

Tiedon ja hyvien käytänteiden lisäksi vihreän talouden ratkaisujen käyttöönotto vaatii motivaatiota. Yksilöiden motivaatio kehittää vihreän talouden periaatteiden mukaisesti toimivia yhteisöjä paranee, kun heillä on mahdollisuus vaikuttaa siihen millaisia toimenpiteitä heidän alueellaan toteutetaan ja miten yhteisiä resursseja käytetään. Konkreettiset kokemukset toimenpiteiden vaikuttavuudesta parantavat sitoutumista myös jatkossa. Esimerkiksi energia- ja ilmastoratkaisujen edelläkävijällä [Iin kunnalla](#) on hyviä kokemuksia kuntalaisten osallistamisesta päätöksentekoon. Koulujen säästöistä oppilaat saavat puolet koulun omaan käyttöön, kuten välitunti- ja liikuntavälineiden hankintaan.

Yhteisön ulkopuolelta tulevan ohjauksen tavoitteena tulisi olla, että muutokseen ennemmin kannustetaan kuin pakotetaan. Yhteisö sitoutuu todennäköisemmin itse kehittämiinsä ratkaisuihin sen sijaan, että se pakotetaan ulkopuolelta annettuihin toimenpiteisiin. Sisäinen kehittyminen on arktisten yhteisöjen säilymisen kannalta välttämätöntä mutta se on myös mahdollisuus löytää koko yhteiskuntaa auttavia ratkaisuja.

Lähteet:

Koikkalainen, M. 2019. Aito arktinen avautuu. Lapin AMKin Lumen-verkkolehti 1/2019. <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/lumenlehti/2019/04/24/aito-arktinen-avautuu/> Viitattu 8.1.2021

Ympäristöhallinnon verkkopalvelu – Ympäristö.fi. Vihreä talous. 2020. https://www.ymparisto.fi/fi-fi/Kartat_ja_tilastot/Ympariston_tilan_indikaattorit/Vihrea_talous Viitattu 8.1.2021

GRUDE -hanke. 2021. Vihreän talouden hyvät käytännöt. <https://www.grudeproject.eu/fi/etusivu/> Viitattu 8.1.2021

Kestävä Arki. 2021. Iin kunnan verkkosivut <https://www.iin.fi/kestava-arki> Viitattu 8.1.2021